

ուստի այս խնդրոյն մէջ կարապետ վ. հա-
կառակ պատասխանի չէր սպասիր անշուշտ:

Բարգէն վ. Լոյսի այս թուոյն մէջ կը
պաշտպանէ յառաքեալսն ձեւը, հիմնուած
Փաթրճեան-Տաշեան Ս. Պատարագամատոյցը
Հայոց հմտակից գործին վրայ: Բայտնի է
որ այդ սխալը մուտ գտած է և տարա-
ծուած մի միայն ձեռագիր և տպուած
խորհրդատետրներու մէջ. քայց թէ որ դա-
րէն՝ յայտնի չէ: Մեր մատենադարանի ձե-
ռագիր խորհրդատետրները շատ հնութիւն
մը չունին, և ամէնքն ալ ընդհանրապէս
գաղաքեալսն ունին: Քենաւոր (տես Լոյս, էջ
71) այդ սխալը տարածողին հեղինակ կը
համարի գեարսեղ Հոյով:

Այս Բարսեղը, որ փի դարուն կ'ապրէր
ի Հոռոմ, մեր բոլոր եկեղեցական մատենա-
ները իբրեւ թէ սրբագրեց՝:

Սակայն գաղաքեալսն ձեւը կարծեմ պէտք
չէ Բարսղի սրբագրութիւնը! համարել-
Քենասէր՝ կը գրէ. « (Բարսեղ) Հոյովի փո-
փոխութեանց կարգէն է եւս՝ գաղաքեալն
ըսել և ոչ գաղաքեալսն. և այս փոփոխու-
թիւնը չենք գիտեր ի՞նչպէս մեր Հայ եկե-
ղեցիներու մէջ ալ մուտք գտեր է »: Անոր
համար գաղաքեալսն փոփոխութիւնը Բարսղի
չենք ընծայեր՝ վասն զի մեր մատենադա-
րանի ձեռագիր խորհրդատետրներն ալ գա-
ղաքեալսն ունին, և այդ ձեռագիրներէն մի
քանին թէեւ անթուական՝ սակայն գրուած
են ապահովապէս Բարսղէն դար մ'առաջ:
Դեռ Երուսաղէմ օրինակուած ձեռագիր
մը 1641 թուականին գաղաքեալսն ունի,
մինչդեռ Բարսեղ իր սրբագրած ծիսական
գրքերը 1677ին սկսաւ տպել ի Հոռոմ:

Խնդիր մ'ալ յառաքեալսն և գաղաքեալսն
ձեւերուն մասին: Զանազանութիւնը քե-
րականական պէտք է նկատել: Ինչպէս կը
գրէ Հ. Փաթրճեան՝ նախնական ձեւն է յա-
ղաքեալսն. յետոյ օրինակողներու գրչով
գաղաքեալսն եղած. և շատ յայտնի է որ
հնագոյն ձեւն է առաջինը և ուղիղ ըստ
նիկիական յոյն քնագրին, որ պահուած է
թէ՛ Սեբեոսի քով և թէ՛ Ն. Լամբրոնեցոյ
Պատարագի Միակնութեան մէջ:

Հ. Մ. ՊԱՏԱՐԵԱՆ

Վ Ա Լ Վ Օ Յ Ի Ա

Փինլանտերէն ուսումնաթերթ մ'է վա-
լօյիս, որ կը հրատարակուի Հէլսինգիսսա
քաղաքի մէջ, և որ 1880ին հաստատուած
ըլլալով՝ անցած տարի տօնեց իւր ուսու-
նական շրջանի քսանհինգամեակը: —
Այդ տօնին առթիւ հրատարակեց նաեւ
Խաղաքաւոյ բիւ մը, որուն մէջ ամփոփուած
են նշանաւոր Փինլանտագէտներու կարճա-
ռօտ յօդուածներ, յատկապէս նոյն քսան-
ամիսին առթիւ գրուած: Այդ Խաղաքաւոյն
կը թարգմանենք հետեւեալ տողերը, որոնք
կը պատշաճին ոչ միայն վարլօյիսի, այլ
նաեւ զայն հրատարակող ազգին բախտա-
կից եղող ուրիշ ազգերու և անոնց թեր-
թերուն: Այս ազնիւ զգացումներով խո-
հուն իմաստները՝ բոլորած են ազգիս քաջա-
ծանօթ հայագէտ Սաուցչապետ Էմիլիոյ
Տէգայի գրէն:

ՔԱՆԱ ԵՒ ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ՎԵՐՋ

Երանի այն տներուն ուր հայրը մրցակից է որդիոց,
ուր սիրալիր մրցում կայ եղբարց մէջ զեպ յաղթա-
նակ համարին, կամ զեղեցիկն՝ որ անոր զարգն ու պեր-
հութիւնն է: Եթէ շնորհք մը զլացած է հոն բնութեան
ձեռքը, կը համի մարդկային ճարտարութիւնը. և մեկ
ընտանիք յաճախ ժամագրաւայր կ'ըլլայ մարերու՝ ո-
րոնք ծնած ու սնած են տարբեր արեամբ, յայց հա-
մաշունչ՝ Համայնի անսահմանութեան մէջ երեցող
մտածութեանց, խօսքերու, գործերու զաղտնիքը պար-
զելու սիրով: Այս ընկերութեանց մէջ ալ կայ հայր մը՝
յորդողից և առաջնորդ. և զստեղծ ազատութեան հանդից
հետ՝ գերութեան սրբազան պարաքերով կը դիմեն մի
և նոյն նպատակի, կը հերկեն լքեալ զաշուր, նորեն կը
սեղանեն արաբ, կը քաղեն որոշիւ, կ'ամբարեն հիւ-
թեղ պոռոշները: Այս ընկերութեանց մէջ ալ կայ զե-
ռուն կեանք մը. մատաղ հասակի անտաղդ տատամու-
թիւնը, պատանեկութեան եռանդը, հասուն տարիքի
կռապատութիւնը, և աւաշ, ճերմութեան հիւժուճը.
յայց օգտակար է ամենուն՝ տօնը, առանց սնապա-
նութեան և աւելի բարձր խոյանալու փափաքով, օր
մը որ յիշեցնէ գործնէ կեանքի շատ տարիներ: — Գո-
վութիւն և մաղթանք բարւոյ առ Վարլօյս:

Ամեն երկրի ունի իւր փառքերը, և անոնց վրայ իս-
տիւր և զանոնք վարլելու կը փութան իմաստուն քա-
ղաքացիք, աշխրհիկ բաց, և մարքերին արթնուն, զեպ

ի ամեն գեղեցկութիւն և ամեն հշմարտութիւն որ ուրիշ գաւառներէ կը ծաւալին, անգուշ կամոք մարդկութիւնը կարողարդ գիտութեան և արուեստից կեանքի մէջ հարստութիւնը բարդելու:

Բայց ամեն բանէ առաջ կայ հայրենիքը: զանազան զգացմամբք բնորոշութիւն մը, որ իշխաններու, ղեկուց, նենգութեանց դարձ չէ, այլ հասարակաց մտածութեանց՝ որ լեզուով կ'արտայայտուին: Գեղեցիկ է զինուի նախանձով, այս դիւթային գղեցիկ մէջ, որ ամենասիրելի հեշտութիւններ կը պարունակէ: Գեղեցիկ է անկուսն կարտութիւնը՝ որ չէ յաւակնութիւն: Գեղեցիկ է երկիւղ խառնակ միութեանց՝ երբ չէ խանգարիչ սիրոյ: Գեղեցիկ է պաշտպանել իրաւունքը՝ ետանգեամբ անոր՝ որ, ո՛վ սուրբ հայրութիւն ծննդավայրի, անհրաժեշտ պարտք մը կը կատարէ:

Երկրորդ կը վախեն, սակայն հարկ է խրախուսուին: Նա որ բուն հայրենասիրութեամբ վառուած է, լաւ եւս կը յարգէ այլոց բուն գացութիւնը: և այս յարգանքն ամենագոյնով դոզն է մարդկային ընկերութեան, մէն մի ազգ մտածելով և գործելով յոգնու հասարակաց՝ առանց մոռնալու իւր սեպհական պատիւը: Եւսմար կեցցէ « Պախոյալմ » (Valvoja), ֆինլանտացոց գիրք մը՝ ֆինլանտացոց համար, յորմէ թող վայելեն ուրախութեամբ և գոհութեամբ նաեւ օտարազգիք:

*
**

Օրագիր Իտալիոյ (Il giornale d'Italia, 1906, Մարտ 3) հետեւեալ տեղեկութիւնը կու տայ հայազգի քաղաքներէ քանդակագործութիւնի վերաբերեալ Առաջնոր Պոնտիքի վրայ — Առաջին անգամ՝ հռչակարար ՀԱՌՈՒՄՆԱԿԱՆ ԻՐԱՍՏԻ (Collegio Romano) մէջ լսանքաւ կնիք մը ձայնը, և այդ առաջին ձայնը եղաւ հանձնարող հայուհւոյ մը ձայնը, որ ոչ միայն առաջին՝ այլ նաեւ ամենայնայն ըլլալու յատկութիւնն ունեցաւ: Համբաւաւոր քանդակագործութիւնները, որոնց արտասանութեանէն առաջ իւր համաձայն կենսագրութիւնն ըրաւ արձան լեզուով և չէ կարելի վհուկ լինէ երկու քննման աւելի հաշուարեւ անցաւ: քաղաքի գիտնականն անկէնդրաց արձակարան կենսագրութիւն՝ իւր հազարամական նորին և ազնուախոհ քաղաքութիւններով, լին Յաւակնական վիպերգի (leggenda eterna) քնարեղակ հեղինակութիւն՝ իւր նոր գոհարիկ քերթութեաններով, որոնք մասն պիտի կազմեն երկրորդ հատորիկի մը, որ բարեբախտաբար շուտով պիտի կրտարակուի: Այդ կրտարակութեան առթիւ՝ անշուշտ առիթ պիտի ունենայ Բազմալիւն՝ անդամէ գլխ մէջ քանին՝ հայերեն տողերով կարգալու հանդէս ալ ընծայելու՝ հայասեր ազնուատունք քերթողուհւոյն ազգակցաց:

Յ Ա Ն Վ Ն Ե Բ Բ Բ Բ Բ

ԻՄԱԿԱԳՐԱԿԱՆ

ՏԻՐՈՅԵԱՆ Հ. Ա. — Վայն առաջին . . . 145

ՀԱՅԳԱԿԱՆ ԶԵՄԱՐԱՆ (Զաւորանք).

ՀԱՅՈՒՆԻ Հ. Վ. — Հայք եպիսկոպոսական ժողովուրդի հրաւիրան ունեցած են միշտ . . . 152

ԱՆԻՐԿԻԱՆ Հ. Ն. — Միտալէ Հայ-Ազգայնից և պիսկոպոս . . . 160

ՆԱԼԱԳԵՏԵԱՆ Հ. Գ. — Նոր ուղղակիութիւններ Ղազար Փարպեցու սխալ ընթերցումներ . . . 166

***. — Նոր հայագիտ մը . . . 168

ԳՐԱԿԱՆՔ

ԱՌ. ՆԱԲԵԱՆԻԱՆ. — Առան. Գործունեայ պատանիներ . . . 151

ՅՈՎԱԿԻՄԻԱՆ Հ. Ա. — Ինքնակատարող դարձ . . .

անգլիացի մասնագիրներ. — Փարսէլ . . .

ՀԵՆՔ. — Սառնէլ . . . Փէյն (Ճոն Հուարս).

— Ո՛ր հաշուարեւ. — Մայնք . . . Մալինպոն . 169

ՏԻՐՈՅԵԱՆ Հ. Ա. — ՎԻԿՏՈՐ ՀԻԿՈՅԻՆ՝ Նապոլեոն

Բ. Երեւանի գրաքար թարգմանութիւն . 174

ՍԱԼԱԿԻԱՆ Հ. Կ. Տ. — Որբերու թատեր . 179

» — Երկրպագան մեծանք . 181

ՊՈՏՈՒՐԵԱՆ Հ. Մ. — (Մանրագիր). Ընտանեկան յարկը. (Վերջ) . . . 183

ՀԱՅ ՀԱՆՐԱՊԵՏՆԵՐ

ԱՆԻՐԿԻԱՆ Հ. Ն. — Մուր . . . 188

ՊՈՏՈՒՐԵԱՆ Հ. Մ. — Լոյս . . . 190

***. — Վայելոյ (Ֆինլանդ. ուսումնասիրք) . 191

***. — Օրագիր Իտալիոյ Թերթին տեղեկութիւն մը Վիլ. Ազնուոր քերթողուհւոյն վրայ . 192

